

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 2003 [2004]	R. XLVI (LIX)	T. 2 (21) Cz. II	s. 200–203
------------	--	-------------------------	------------------	------------------------	------------

***Ulrich Baer: Wprowadzenie
do pedagogiki zabawy
(Spielpraxis. Eine Einführung
in die Spielpädagogik)
Kallmeyersche Verlagsbuchhandlung,
Edition Gruppe & Spiel, 1999, ss. 220***

Spielpraxis. Eine Einführung in die Spielpädagogik (Zabawa w praktyce. Wprowadzenie do pedagogiki zabawy) prof. Ulricha Baera ukazało się po raz pierwszy w 1995 roku. Do moich rąk dotarło wydanie IV z 1999 roku (Wyd. „Kallmeyersche Verlagsbuchhandlung”, Edition: Gruppe & Spiel). Praca na 220 stronach zawiera: wprowadzenie, 20 rozdziałów oraz dodatek, a także 2 teksty dotyczące oceny zabaw, arkusz organizacji imprezy oraz „dyskusje ekspertów”. Książka ta jest wynikiem pracy dydaktycznej i rozległego doświadczenia wychowawczego Autora oraz jego przemyśleń i dyskusji nad pedagogiką zabawy. Już od 1971 roku Ulrich Baer pracował w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Ruhr, a następnie w Akademii w Remscheid, której jest profesorem. Kieruje również studiami w tej uczelni oraz od lat zajmuje się kształceniem podyplomowym nauczycieli. Jak dotychczas ukazały się po polsku tylko *Gry dyskusyjne* tegoż Autora.

Ulrich Baer specjalizuje się w **pedagogice zabawy**, której jednym z głównych centrów od początku lat siedemdziesiątych XX wieku jest właśnie Akademia w Remscheid. Samego Baera należy uznać za jednego z głównych jej twórców.

Według niego pedagogika zabawy nie jest oddzielną dyscypliną naukową, ale dziedziną pedagogiki, która w sposób szczególny zajmuje się wychowaniem przez zabawę i wychowaniem do zabawy (Baer, 1999, s. 9). Bycie pedagogiem zabawy nie oznacza uprawiania odrębnego zawodu, lecz specjalistycznej działalności w ramach zawodu wychowawcy, nauczyciela, pracownika społecznego we własnym miejscu pracy: w szkole, przedszkolu, uczelni, poradni psychologiczno-pedagogicznej, świetlicy, klubie i w wielu innych miejscach (Baer, 1999, s. 23). Pedagogika zabawy powstała w czasie, gdy rodziły się również inne nurty Nowego Wychowania w ich najnowszej wersji z lat siedemdziesiątych XX wieku. Opiera się więc na osiągnięciach twórców tego właśnie kierunku: Johna Deweya, Ellen Key, Marii Montessori, Alexandra Sutherlanda Neala, oraz na ogólnej atmosferze, która powstała wokół tych autorytetów. Podstawą pedagogiki zabawy była również (i jest nadal) psychologia postaci i psychologia humanistyczna z dziełami Carla Rogersa na czele i jego twierdzeniami o niedyrektywnym i holistycznym traktowaniu klienta. Na poglądy niemieckich pedagogów zabawy wpłynęła dodatkowo filozoficzna i pedagogiczna szkoła frankfurcka z jej ideami wychowania emancypacyjnego. Pedagogika zabawy rozwinęła się szybko w krajach zachodnich, a przez pośrednictwo pedagogów austriackich dotarła (w roku 1990) do Polski. Owocnego przeszczepienia omawianego kierunku na nasz rodzimy grunt dokonała dr Zofia Zaorska z UMCS w Lublinie. Obecnie pedagogika zabawy, promowana przez Stowarzyszenie KLANZA, rozwija się bardzo prężnie na terenie całej Polski.

Charakter i struktura książki

Jednakże w *Spielpraxis* U. Baera nie znajdziemy wiadomości teoretycznych. Zostały one tutaj przedstawione czytelnikowi w celu przybliżenia nurtu, którego częścią jest omawiana praca. Autor nie zajmuje się (pozostawmy przy symbolice roślinnej) korzeniami, rozgałęzieniami czy odmianami pedagogiki zabawy, a jedynie jej owocami oraz sposobami uprawiania, a także ekologią¹ zabawy. Do najważniejszych należą:

- istota zabawy, jej funkcje i zadania wychowawcze,
- rodzaje, miejsce i zadania pedagogiki zabawy,
- problem dobrej zabawy i dobrej zabawki,
- zalety i wady współzawodnictwa (zwłaszcza te drugie),
- cele wychowania,

¹ Określenie autora: *Spielökologie*.

- charakter i organizacja zabawy w grupach specyficznych, np. w grupach niepełnosprawnych, obcokrajowców lub studentów studiów podyplomowych,
- agresja w zabawie, zabawki i gry do zabaw w zabijanie,
- zabawy teatralne, pantomimiczne, dramatyczne itp.,
- gry komputerowe,
- planowanie, organizacja i przeprowadzanie imprez,
- ekologia zabawy,
- pożądane zachowania pedagoga zabawy.

Baer celowo nie ułożył omawianych zagadnień w hierarchii ważności, ponieważ również w pracy występują one w porządku niezależnym od wagi danego zagadnienia. Autor omawia teoretycznie wymienione problemy odwołując się głównie do doświadczenia swojego i swoich współpracowników, dużo rzadziej – do publikacji naukowych czy wyników badań. Przytacza przy tym wiele interesujących przykładów ze swojej praktyki pedagogicznej, które dobrze ilustrują wypowiedziane twierdzenia. Czytelnik znajdzie również liczne porady dotyczące technicznej strony organizacji pracy wychowawczej, a także rysunki ułatwiające zrozumienie treści, 2 teksty traktujące o ocenie zabaw oraz zdolności pedagogicznych w zakresie pedagogiki zabawy. Na końcu książki znajduje się dodatek zawierający wskazówki do literatury dotyczącej pedagogiki zabawy (z obszernymi omówieniami), rodzajów studiów podyplomowych i kursów w tym zakresie, a także materiałów pomocniczych w pracy z wykorzystaniem metod pedagogiki zabawy. Dodatek ten, niezwykle cenny dla czytelnika niemieckiego, jest jednak mało przydatny w Polsce, dotyczy bowiem książek, warsztatów i materiałów dostępnych w Niemczech.

Najważniejsze problemy i twierdzenia

Ulrich Baer podjął się zadania podzielenia się – z innymi pedagogami – swoim doświadczeniem dotyczącym zabawy. Rzeczywiście, zapoznanie się z tym materiałem może być niezwykle przydatne w praktyce pedagogicznej, tym bardziej że autor porusza problemy dotyczące nie tylko technik wychowania przez zabawę, ale również zagadnienia bardziej ogólne, o wydźwięku moralnym czy też – jak sam to określa – społecznym i politycznym. Mają one więc duże znaczenie praktyczne.

Przykładem tego może być choćby konieczność tworzenia w wielkich miastach placów zabaw, przygodowych placów zabaw, autobusów zabaw (a więc ogólnie mówiąc – ekologii zabawy). Innym ciekawym problemem są gry rywalizacyjne (o silnym nastawieniu na wygraną, sukces), bądź gry

i zabawy nasycone agresją i odpowiadające im zabawki. Według autora, mają one bezpośredni negatywny związek z wychowaniem politycznym i wychowaniem do pokoju, ponieważ zaprzeczają możliwości współpracy i porozumienia między uczestnikami. Stymulują natomiast zachowania rywalizacyjne i agresywne. Ważkim zagadnieniem pedagogicznym jest problem odpowiedzialności wychowawcy za zabawę podopiecznego, w tym również doradztwa dla rodziców i uświadomienia im ich roli w wychowaniu przez zabawę i do zabawy, w odpowiednim doborze celów, treści i środków zabawy.

Baer zajmuje się również szczegółowo stroną techniczną organizacji godzin zabaw, większych imprez i tzw. łańcucha zabawowego. Odpowiada na interesujące praktyka pytania, np. od czego zacząć zabawę, jak ją zakończyć, jak dostosować ją do określonej grupy, według jakich zasad zorganizować imprezę dla bardzo dużej grupy (kilkuset, a nawet kilku tysięcy) osób, jak oceniać zabawę, jak zachować się w trudnej sytuacji, takiej jak np. nieśmiałość lub nadmierna chęć grania w zabawach teatralnych. Autor, jako pomysłodawca wielu zabaw, podaje również zasady tworzenia nowych i modyfikacji starych zabaw. W sposób przekonujący ukazuje także podstawy fascynacji współczesnych dzieci grami komputerowymi i radzi, jak ten problem rozwiązać albo wykorzystać wychowawczo.

Książka łączy ściśle zagadnienia teoretyczne i praktyczne, co może poniekąd utrudniać czytanie. Jest jednak interesującą pozycją wypełniającą lukę w literaturze poświęconej pedagogice zabawy, która jako kierunek młody (30-letni) nie doczekała się jeszcze opracowań teoretycznych, zwłaszcza w Polsce, opierając się głównie na opracowaniach ściśle metodycznych. Warto więc, aby i polski czytelnik zapoznał się z książką niemieckiego autora.

Justyna Truskolaska